

demokratiets Mening at rejse en Debat om Frikirken og lægge disse Lovforslag til Side. Derpaa tydede i alt Fald en Udtalelse om, at det kun var en Brøkdæl af dem, der behøvede at gennemføres. Derimod vil man rejse en Debat om Frikirke eller Ophævelse af Forbindelsen mellem Stat og Kirke. Da den ærede Ordfører direkte hentydede til en Virksomhed fra min Side og spurgte om, hvordan det konservative Folkeparti stillede sig i denne Sag, skal jeg ikke paa nogen Maade vægre mig ved at give Oplysning om min Stilling i dette Spørgsmaal. Den vil allerede være klar af det, jeg har udtalt, at vi mener, at disse Love vil give gode Kaar for den danske Folkekirke, og at vi mener, at der bør sættes et Arbejde ind for at gennemføre denne Sammensmeltning af Sønderjydernes Kirke og vor, og jeg har allerede tilsagt mit Partis Støtte i saa Henseende. Jeg personlig har ikke noget imod Frikirketanken. Jeg er ganske enig baade i det ærede Medlem Hr. Borgbjergs Udtalelse og Udtalelser fra anden Side om, at vi selvfølgelig en Gang vil naa derhen, og jeg mener ogsaa, at det for det danske Folk som andre Steder, hvor der er kommet en Frikirke, vil betyde en Koncentration af Kraft, som sikkert paa mange Maader vil mærkes. Tænk blot paa, hvad den skotske Frikirke kom til at betyde for det skotske Folk. Det betød en saadan Koncentration, at man kan sige, at den faktisk kom til at omforme den tilbageværende Statskirke fuldstændig. Men man maa jo ogsaa være klar paa, at ved Opløsning af Forholdet mellem Stat og Kirke slaas meget i Stykker i Øjeblikket, og navnlig vil det blive vanskeliggjort for længere Tid at komme i Forhold netop til de Kredse, som i Øjeblikket, saaledes som jeg ser paa Tilstanden i Danmark efter Krigen, er dem, der trænger mest til Støtte. Det er klart, at en Frikirke ikke kan, i alt Fald ikke før den har vokset sig meget stærk, naa til at være det for den store Mængde, som Statskirken utvivlsomt kan være. Jeg ved ogsaa fra Kirkehistorien, at det er en Illusion, hvis man venter sig, at Frikirketilstand betyder en ideel Tilstand med Hensyn til det kristelige og aandelige, saaledes at der ikke skulde være Vanskeligheder og Skavanker ved den Tilstand. Og navnlig er det en fuldstændig Illusion, naar man fra en vis Side — jeg er bange for, at det ærede Medlem deler denne Illusion — mener, at naar man har løst Baandet mellem Stat og Kirke, staar Kirken fuldstændig frit, saa Staten intet mere har med den at gøre. Man behøver ikke at gaa videre end til den skotske Kirke og til de amerikanske Frikirker, som er

fuldstændige Frikirker, for at faa at vide, at det er en fuldstændig Indbildning. Selvfølgelig kan en Stat aldrig opgive at have en vis Ret til Tilsyn med Kirken. Jeg behøver blot at minde om det, der sker i de fleste Lovgivninger, hvor man kræver, at de religiøse Samfund ikke maa give Meninger til Kende paa en saadan Maade, at det krænker den offentlige Blufærdighed, hvor man, med andre Ord, stiller et vist offentligt Moralkrav til de kirkelige Samfund, der eksisterer. Det vil nu ikke faa mindste Betydning for vore Forhold. Men selv om der er dannet en Frimenighed eller Frikirke, kan der opstaa Strid om et eller andet, og det kan ske, at Medlemmer af en Frikirke retter en Appel til Staten. Vi har da Staten indblandet i de mest intime Anliggender. Eller der kan ske det, der er sket ved den skotske Frikirke, hvor der, da den skotske Frikirke af 1843 ønskede sig sammensluttet med den fra 1847, var nogle, der ikke vilde med. Man henvendte sig da til den almindelige borgerlige Ret, og Sagen gik til Højesteret, som fradømte denne gamle Kirke fra 1843 alt dens Gods. Som bekendt maatte der senere af Parlamentet paa ganske ekstraordinær Maade nedsættes en Kommission for at ordne denne Sag. Det viste sig altsaa, at den almindelige borgerlige Lov kan komme til at gribe ind i Frikirkens Anliggender, saaledes at man kan sige, at Frikirken ikke er fri. Det har ogsaa Gang paa Gang vist sig i Praksis, ogsaa ovre fra Amerika, at det er en Misforstaaelse at tro, at man opnaar denne haarfine teoretiske Løsning af Forholdet mellem Stat og Kirke, som det ærede Medlem Hr. Borgbjerg aabenbart er saa naiv at antage at man kan naa til. Nej, man ser i Amerika, at der ud fra Kirkesamfundene, som dog alle er Frikirker, skiller sig andre Kirker, der netop kalder sig „Frikirker“, fordi de hævder, at de frie Kirkesamfund aldeles ikke førte til den Frihed, man ønskede. Saaledes har der indenfor den norsk-amerikanske Kirke dannet sig en „Frikirke“, fordi man fandt, at den norske Synode aldeles ikke var Udtryk for det, der kaldtes Frikirke. Noget andet, man heller ikke kan komme udenom, er de Erfaringer, der viser, at i Frikirker kommer ret ofte Kapitalen, som det ærede Medlem dog maa antages at have nogen Afsky for, til at spille en saadan Rolle, at man maa sige, at den Frihed, der er for Medlemmerne, i Virkeligheden er saare ringe. Jeg kan altsaa sige, at jeg stiller mig ganske neutral overfor Spørgsmaalet: Frikirke eller Statskirke; de har begge Skavanker, og jeg dømmer i den Sag udelukkende ud fra praktiske Hensyn. Hvad